

EENIGE OPMERKINGEN
OVER DE
Bronspanne in Scandinavië,
ALS BIJDRAAG TOT DE ONTWIKKELINGSGESCHIEDENIS
VAN HET MENSCHELIJK GESLACHT;
DOOR
J. VAN DER HOEVEN.

Naar aanleiding van de nu voltooide tweede uitgaaf des tweeden deels van het ethnographisch werk over de oorspronkelijke bewoners van Scandinavië, 'tgeen wij aan den nog met jeugdige kracht werkenden oud-hoogleraar s. NILSSON te danken hebben ¹⁾, veroorloof ik mij de lezers van het *Album der Natuur* met de voornaamste uitkomsten bekend te maken, waartoe de nasporingen van den geleerden schrijver hem gebragt hebben.

In de Natuurlijke Geschiedenis van het menschelijk geslacht is de kennis der vroegere bevolking van Europa een hoofdpunt van onderzoek, en de overblijfsels van werktuigen en versiersels, die in oude grafplaatsen en elders verspreid onder den grond gevonden worden, kunnen dikwerf bij dit onderzoek gewigtige diensten bewijzen. Ik mag veronderstellen, dat de lezers van dit Tijdschrift bekend zijn met de benaming van *steenperiode*, waarmede de oudheidkundigen een tijdvak aanduiden, 'tgeen noch door de geschiedenis noch door volkstraditiën of sagen ter onzer kennis kwam, maar waarvan wij de overblijfsels aantreffen in gereedschappen, die uit steen of ook wel uit been vervaardigd zijn, zonder dat daarbij werktuigen en wapens van metaal voorkomen. Die steenen beitels, bijlen, lanssen, messen enz. zijn in onderscheidene deelen van Europa, in de weggeworpen overblijfsels der maaltijden (*kyökkenmöddinger*) van oude bewoners van Denemarken en bij de op

¹⁾ Skandinaviska Nordens Ur-invånare, ett försöki komparativa Ethnografien och ett Bidrag till menniskoslågtets utvecklings historia. Andes Bandet, Bronsåldern Andra Upplagan. Stockholm, 1862—1864, 4°.

palen opgerigte verblijven der vroegste bewoners van Zwitserland aangetroffen¹⁾.

Van lateren oorsprong zijn de overblijfsels van menschelijke bedrijvigheid en kunst, tot welker vervaardiging metalen gebezigd werden.

Men onderscheidt hier nog het gebruik van brons en dat van ijzer of staal, en de volksstam, die wapens van brons bezigde, gaf daaraan een schoonen vorm, en pronkte ze op met sierlijke figuren. Het is opmerkelijk, deze zijn de woorden, welke in een vroeger opstel van prof. NILSSON voorkomen, dat deze volksstam geheel onbekend is in de geschiedenis, door welke evenmin als door de sagen iets vermeld wordt aangaande een volk in Zweden, hetwelk wapens van koper gebruikte. Alle wapens, waarvan gesproken wordt, zijn met zoodanige epitheten aangeduid, waaruit men moet opmaken, dat ze van ijzer waren. „Zwaarden, ingelegd met goud en zilver, vergulde helmen en rustingen, glanzende als ijs worden in onze sagen vermeld. Evenmin gewagen onze sagen van den vorm dier bronzen wapens, afwerings-schilden en korte degenen. Lange zwaarden, gemaakt om met beide handen te voeren, helmen, harnassen en groote schilden, deze vormen de krijgstoerusting, die in onze oudste historische oorkonden vermeld wordt....; maar zulke wapens behooren niet tot den volksstam, waarvan thans gehandeld wordt. Een korte degen (een steekwapen en niet een slagzwaard) en een klein schild om de steken af te weren, gemaakt om in de linkerhand te worden gedragen, maakte deszelfs rusting uit²⁾.”

Men heeft vroeger gemeend, en ook NILSSON deelde in die meening, dat dit volk van de bronzen-periode uit *Cimbriërs* bestond, die beschouwd worden als een stam van de wijd verbreide *Kelten*. Nader onderzoek heeft echter eene geheel verschillende meening bij NILSSON doen ontstaan, aan welker ontvouwing de drie stukken van het tweede deel van zijn werk over de *oorspronkelijke bewoners van het Skandinavische Noorden* zijn

¹⁾ Ik verzoek verschooning, wanneer ik mij veroorloof hieromtrent te verwijzen naar een opstel, 'tgeen ik voor een drietal jaren in het licht gaf onder den titel van *Overblijfselen der vroegste bevolking van Europa*, in *De Natuur, Lectuur voor de Huiskamer*, 10e en 11e aflevering, 1861 (Leiden, bij A. W. SYTHOFF). Over de steenperiode handelt het eerste deel van prof. NILSSON's *Skandinaviska Nordens Ur-invanare* en eene verhandeling, die hij in 1842 in de verzameling der Skandinavische natuuronderzoekers voordroeg.

²⁾ *Bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis des menschelijken geslachts*, door professor S. NILSSON, voorgelezen in de vergadering te Stokholm, 18 Julij.

toegewijd, welke stukken van 1862 tot 1864 zijn uitgekomen. Hij houdt namelijk deze wapens en andere daarbij gevonden voorwerpen van brons en sieraden van goud voor het werk van Feniciërs. De schr. toont uit vele gronden aan, dat de vroegste beschaving in het zuidelijk en westelijk deel van het Scandinavische Noorden, waardoor het uit den toestand van woestheid, waarin het zich vroeger bevond, het eerst opgeheven werd, met de Baäls-dienst van een Semitisch volk uitging, lang vóór dat de Indo-Germaansche volksstam hier de Odinsche Walhalla-vereeniging invoerde.

Er ligt in de nabijheid van Kivik ¹⁾, aan de oostkust van het zuidelijk deel van Schonen, niet ver van Cimbrishavn, een gedenkteeken van steen, 'tgeen nu in zeer vervallen staat is, maar nog een omvang heeft van 38 vademen; het wordt omgeven door kleine overblijfsels, waarvan enkele nog eene pyramide-vormige gedaante vertoonen, maar de meeste meer of min geplunderd zijn en sommige zoo geheel verwoest, dat slechts de grondsteenen zijn overgebleven. Het zijn ophooping van rolsteenen, waarvan men in de geheele omstreek sedert eeuwen de bouwstof gehaald heeft om afscheidingen tusschen de velden, om bruggen en andere werken zamen te stellen.

Midden in dat steenen monument vindt men op den grond eene nagenoeg 13 voet lange en drie voet breede steenen kist, waarvan de wanden gevormd worden door naast elkander staande, groote en dikke steenplaten, op welke hiëroglifische of symbolische figuren zijn uitgebeiteld. Deze figuren werden door oudheidkenners op velerlei verschillende wijzen uitgelegd. De schrijver toont aan, dat dit monument een overblijfsel uit de bronsperiode is. Hij verklaart de figuren als betrekking hebbende op een menschenoffer na eene behaalde overwinning, en als men de figuren met zijne verklaring in het werk zelf vergelijkt, vindt men een natuurlijken zamenhang tusschen de voorstelling en des schrijvers opvatting, die echter bij ons verslag niet door een uittreksel kan worden opgehelderd, zonder de afbeeldingen tevens over te nemen. Men heeft in Meckelenburg en in Schonen op wielen staande bronzen ketels gevonden, waarvan de bewerking aan de „stellingen en koperen raderen” doet denken, die onder het waschvat van den tempel door HIRAM van Tyrus voor SALOMO werden gevormd (I. Kon. 7 vs. 30, 32 enz.).

¹⁾ Bij LINNAEUS (*Skanska Resa* 1751), wordt de naam dezer plaats Kivik gelezen.

Dat Feniciërs, die in den vroegsten tijd handel drevén in de geheele toen bekende wereld, ook Europa's westkusten bezochten, vond, gelijk men algemeen aanneemt, zijne verklaring in het opzoeken van *tin* en *barnsteen*. Van den oudsten tijd af hadden zij handelskoloniën in Spanje, van daar konden zij het tin van Brittannië leeren kennen, en in Brittannië konden zij weder berigt verkrijgen van het aanwezig van den, in het Oosten hooggeschatten barnsteen in het hooge noorden. Zij vormden hier koloniën, even als vroeger aan de kusten der Middellandsche zee, en bij deze koloniën waren inrigtingen voor hunne Baäls-dienst; en bij het onderzoek van deze periode, moet men daarom niet vergeten, dat het brons en de Baäls-dienst juist daardoor zich gelijktijdig in het noorden verspreid hebben. Gebruiken en bijgeloovige meeningen, wier ware beteekenis men lang vergeten heeft, wijzen nog, volgens den schrijver, op de Fenicische zonedienst, zooals het branden van vuren op den langsten dag, het jaarlijksch feest van „*midsommarsnatt*." In bijzonderheden kunnen wij hier niet treden. Het is voldoende, dat wij het hoofddenkbeeld hebben opgegeven. Wij zien hier een oudheidkundig vraagstuk op eene vernuftige wijze onderzocht door eenen man, die vergrijsd is in het nasporen der natuur. De methode van onderzoek is bijkans die van den geoloog, die de versteeningen te hulp roept om voor onze voorstelling eene vroegere planten- en dierenwereld te doen verrijzen.

Ongetwijfeld zal NILSSON's meening tegenspraak uitlokken. Wat mij betreft, ik moet erkennen, dat zij mij, bij het verrassende harer nieuwheid, toch bovenal treft door hare natuurlijkheid; want dat Feniciërs zelfs naar het hooge noorden gekomen zijn, kan niet betwijfeld worden. Er bestaan nog fragmenten van de reisbeschrijving van PYTHEAS, die in de vierde eeuw voor Chr. uit Massilia (Marseille) naar Thule reisde. Over die fragmenten handelt NILSSON uitvoerig; Thule past beter op Noorwegen dan op IJsland, waaraan sommigen hebben gedacht.

Eene menigte figuren van Noordsche oudheden (wapens, vrouwelijke versiersels enz.) zijn bij de verhandeling gevoegd. De vrouwelijke versiersels komen met dergelijke kostbaarheden als in het Oude Testament vermeld zijn, en die zeker ook door Fenicische kunstenaars werden vervaardigd, op eene merkwaardige wijze overeen.
